

CÔNG LÝ LÀM VIỆC GÌ LÀ ĐÚNG?

Justice – What is the right thing to do?

An tri ngư lạc *The Joy of Fish*

Cầu hào Trang Tử dạo chơi
Bạn là Huệ Tử đôi người tri âm
Nhìn đàn cá lội tung tăng
“Cá du thong thả chắc rằng đang
vui”

Huệ rằng “Sao biết cá vui
Bác không là cá biết vui hay buồn”

“Làm sao bác biết tôi không
Tôi không là bác hai lòng khác nhau”
“Đành rằng tôi bác khác nhau

Tôi không là bác làm sao biết lòng
Cá kia thì bác cũng không
Niềm vui của cá khó lòng bác thông”

“Một khi bác hỏi biết không
Tức là bác đoán trong lòng tôi thông
Còn tôi thấu rõ chính lòng
Niềm vui ấy ở ngay trên hào này”

Trang Tử (369 – 286 BC)

Điều gì làm nên một cuộc sống tốt?

Điều gì đã, đang, có thể, và nên được coi là
sự cải thiện tốt hơn?

Thế nào là một xã hội công lý?
Điều gì là đúng nên làm?

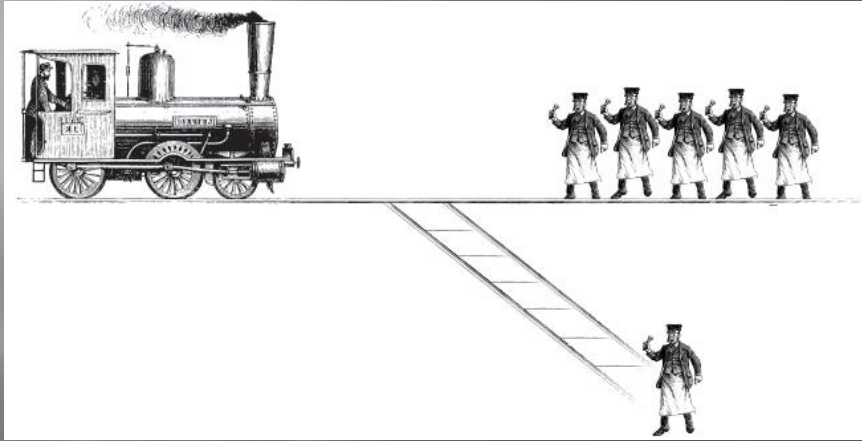
Công lý

Phúc lợi - Welfare

Tự do - Freedom

Đạo đức - Virtue

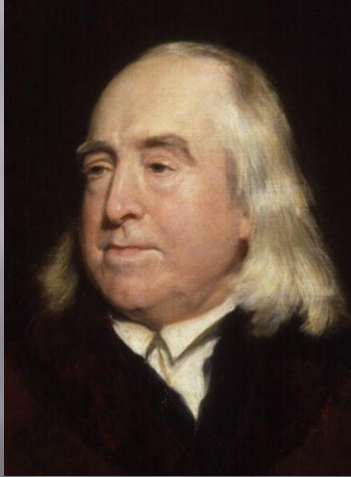
The Trolley Problem

Lý giải đạo đức cho hành động

- ▣ Kết quả (Consequentialist moral reasoning)
 - Đặt đạo đức lên kết quả của hành động
- ▣ Mệnh lệnh/nguyên tắc tuyệt đối (Categorical moral reasoning)
 - Đặt đạo đức dựa trên các nguyên tắc tuyệt đối

Tối đa tổng phúc lợi *Utilitarianism*

Jeremy Bentham
(1748 - 1832)

“Phúc lợi lớn nhất cho số
đồng nhất.”

Maximize Total Utility
Happiness = Pleasure - Pain

Thước đo của phúc lợi

Các nước nghèo có nên lấy tăng trưởng kinh tế, cụ thể là tăng GDP, làm mục tiêu ưu tiên?

"[GDP] không tính đến sức khỏe của con cái chúng ta, chất lượng giáo dục mà chúng ta dành cho con cái, cũng không tính đến niềm vui của chúng khi được vui chơi ca hát. GDP cũng không tính đến vẻ đẹp của thơ ca của chúng ta, hạnh phúc bền vững của các gia đình, sự thông minh trong các cuộc tranh luận, lòng trung trực của các nhà lãnh đạo. Nó không đo lường lòng dũng cảm, sự thông thái, và lòng tận trung của chúng ta đối với đất nước. Nói tóm lại, nó là thước đo của mọi thứ, trừ những gì làm cho cuộc sống của chúng ta có ý nghĩa, và nó nói với chúng ta mọi điều về nước Mỹ, trừ niềm tự hào của chúng ta vì được là người Mỹ."

Lập luận phản đối thuyết vị lợi

- ▣ Không tôn trọng quyền cá nhân hay các nhóm thiểu số
- ▣ Không thể tính toán tổng gộp các giá trị và sở thích
 - Dựa trên một thước đo chung như tiền
 - Có sự khác biệt giữa những sở thích cao quý và sở thích thấp hèn

Hàm phúc lợi xã hội

- ▣ Jeremy Bentham và thuyết vị lợi

Phúc lợi xã hội = tổng thu nhập các cá nhân

$$SW = Y_1 + Y_2 + \dots + Y_n$$

- ▣ John Rawls và tiêu chuẩn max-min

Phúc lợi xã hội = thu nhập của người thiệt thòi nhất

$$SW = \min(Y_1, Y_2, \dots, Y_n)$$

- ▣ Amartya Sen và hệ số Gini

Phúc lợi xã hội = tổng thu nhập điều chỉnh theo mức độ bất bình đẳng

$$SW = \text{Income}(1 - \text{Inequality})$$

Trong kinh tế học: Cải thiện đạt hiệu quả Pareto

Hiệu quả kinh tế Pareto đạt được khi không có cách nào làm cho một người được lợi mà không đồng thời làm cho ít nhất một người khác bị thiệt.